

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นโดยลำดับ ควบคู่กับวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ ได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตผลและผลิตภัณฑ์ที่มนุษย์ใช้บริโภค เช่น การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การเก็บและถนอมอาหาร การผลิต การปรุงประกอบอาหาร และการเสริมแต่งกลิ่นรสของอาหารให้นำรับประทาน การพัฒนาชนิดใหม่ที่มีประสิทธิภาพในการรักษาและป้องกันโรค อีกทั้งการสื่อสารและการคมนาคมที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง แม้ในชนบท เป็นต้น การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งปัญหาทางด้านความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคควบคู่ไปด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข

การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข เป็นการคุ้มครองทั้งทางด้านความปลอดภัยในการบริโภค ด้านคุณภาพมาตรฐาน ด้านประกอบธุรกิจประเภทต่าง ๆ ด้านการโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยของประชาชนอันได้แก่ อาหาร ยา เครื่องสำอาง วัตถุมีพิษ วัตถุเสพติดให้โทษ รวมทั้งสารเคมีและรังสี และด้านการป้องกันการฉ้อโกงและสารเสพติด ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการและมาตรการตามบทบัญญัติของกฎหมายแต่ละฉบับ ความสอดคล้องของนโยบายและแผนงานกับสภาวะการณ์ตามข้อเท็จจริงของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

1. กฎหมาย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข

ขณะนี้ก็มีกฎหมายควบคุมโดยตรงอยู่ 7 ฉบับ ได้แก่ กฎหมายอาหาร กฎหมายยา
กฎหมายเครื่องสำอาง กฎหมายวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท กฎหมายยา
เสพติดให้โทษ กฎหมายวัตถุมีพิษ และกฎหมายเครื่องมือแพทย์

2. นโยบายของรัฐบาล

รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข
ดังนี้¹

"จะดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัย เป็น
ธรรม และประหยัด โดยการตรวจสอบป้องกัน และปราบปรามผู้กระทำความผิด
ในการจำหน่าย การโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหาร ยารักษาโรค และวัสดุภัณฑ์ที่ใช้ใน
การเกษตรและสินค้าอื่น"

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายดังกล่าว กระทรวง
สาธารณสุขได้กำหนดแนวทางดำเนินการเน้นในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคให้
ได้รับความปลอดภัยเป็นประการแรก โดยควบคุมการผลิต และการบรรจุประกอบ
ตรวจสอบผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายในท้องตลาดให้มีคุณภาพมาตรฐาน เผยแพร่
ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ด้อยคุณภาพ หรือมีสัญลักษณ์
รับรองความสะอาดปลอดภัยของสถานที่ที่บรรจุจำหน่ายอาหาร เพื่อให้เกิดความ
เป็นธรรม ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากฝ่ายผู้ผลิตที่หวังค้ากำไรเกินควร ทั้งใน
ด้านคุณภาพ มาตรฐานสินค้าและการโฆษณาที่เป็นการหลอกลวง พร้อมทั้งการ
สร้างนิสัยประหยัดให้กับประชาชน โดยให้เลือกบริโภคเฉพาะสิ่งที่เป็นความ
จำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์เท่านั้น โดยให้การศึกษาแก่ประชาชนในทุกระดับ

¹สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, คู่มือการคุ้มครองผู้บริโภค
ด้านสาธารณสุขสำหรับเจ้าหน้าที่ (กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์
ทหารผ่านศึก, 2531), หน้า 5.

ปลูกฝังลักษณะนิสัยในเด็กนักเรียน กระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวรู้จักพิทักษ์ประโยชน์ และดูแลสุขภาพอนามัยในด้านการบริโภคของตนเอง และบุคคลในชุมชนได้

3. แผนงาน

แผนงานการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้กำหนดกลวิธีในการดำเนินงานเพื่อคุ้มครองการบริโภคด้านสาธารณสุขแก่ประชาชน โดยการ²

1) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ของการควบคุมให้สามารถคุ้มครองความปลอดภัยแก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง

2) เพิ่มประสิทธิภาพดำเนินงาน และการร่วมมือประสานงาน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการควบคุมความสะอาดปลอดภัย คุณภาพมาตรฐาน การประกอบกิจการ และการโฆษณาผลิตภัณฑ์

3) พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร ประสานงานกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อประสานเครือข่าย ในอันที่จะรวบรวม และติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ความรู้แก่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขและประชาชน อีกทั้งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ในการคาดการณ์แนวโน้มของปัญหาและการวางแผน

4) ดำเนินการเฝ้าระวังอันตรายจากการใช้และบริโภคผลิตภัณฑ์ และ เฝ้าระวังสภาวะทางสุขาภิบาลอาหารของสถานที่ปรุงประกอบจำหน่ายอาหาร เพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มของปัญหา อันจะ ได้กำหนดมาตรการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและทันทั่วถึง

5) รณรงค์เผยแพร่แก่ประชาชน เพื่อให้รู้จักการดูแลระมัดระวัง

²กระทรวงสาธารณสุข, แผนพัฒนาการสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534)

(กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2530), หน้า 430.

สุขภาพอนามัยของตนเองและสังคม เพื่อลดความเสี่ยงภัยจากการบริโภค

6) ส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานการผลิตของสถานที่ผลิตในประเทศ ให้เป็นไปตามแนวทางของหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิต (Good Manufacturing Practice) รวมทั้งพัฒนามาตรฐานของสถานที่ปรุงประกอบจำหน่ายอาหารด้วย

7) พัฒนางานคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนภูมิภาคสืบต่อจากแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 5 เพื่อให้การบริการและคุ้มครองประชาชนอย่างครอบคลุมและทั่วถึง โดยส่วนกลางเน้นบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน ทางด้านเทคนิควิธีการต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบในระดับภูมิภาค ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการดำเนินการ

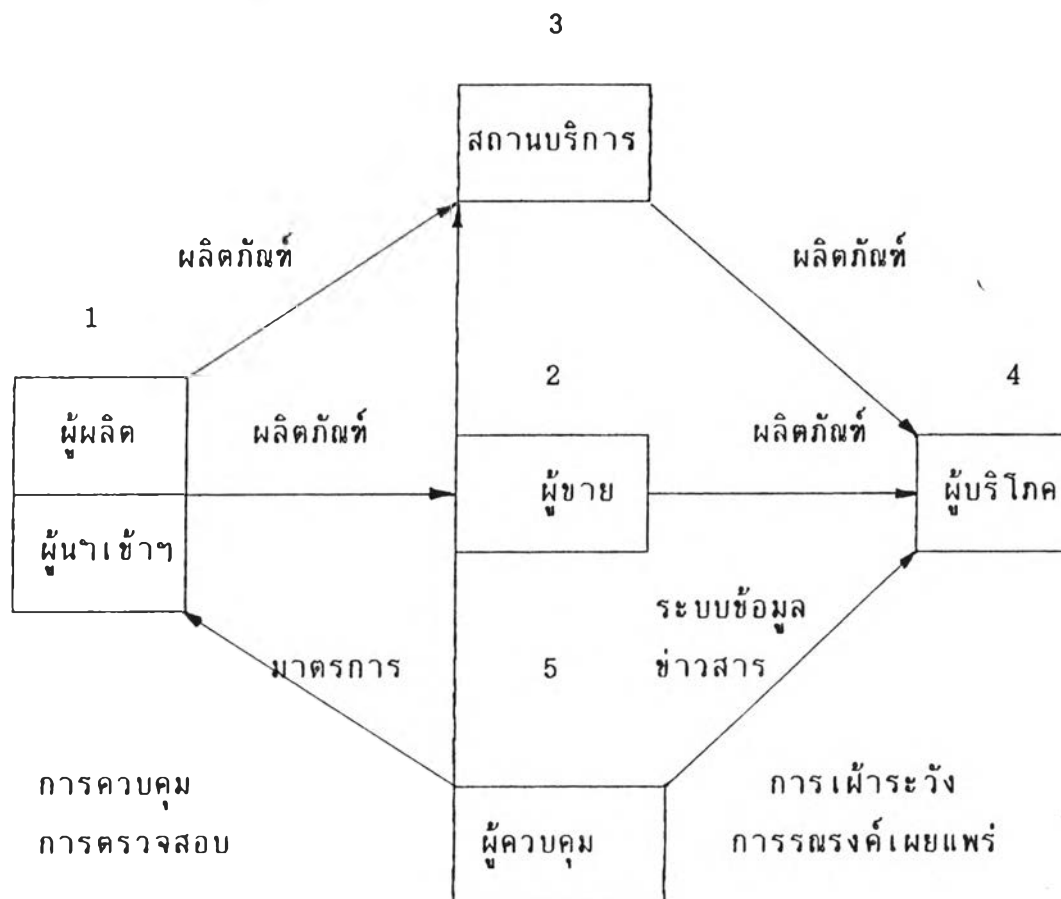
8) การดำเนินการเพื่อการป้องกันมิให้ประชาชนติดยาและสารเสพติด

เพื่อให้การดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอย่างแท้จริง แผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ได้มุ่ง

- การผสมผสานการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด

- การดำเนินการอย่างครบวงจร ในการแก้ไขปัญหาแต่ละเรื่อง โดยเริ่มตั้งแต่การควบคุม การตรวจสอบ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน การเฝ้าระวังอันตรายจากการผลิต การปรุงประกอบจำหน่ายอาหาร และการใช้ผลิตภัณฑ์ การรณรงค์เผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนในทุกระดับ

วงจรความสัมพันธ์ในการคุ้มครองผู้บริโภค³

1. ผู้ผลิต: โรงงานอุตสาหกรรมและการผลิตในครัวเรือนซึ่งไม่เข้าข่ายอุตสาหกรรม
- ผู้นำเข้าฯ: ผู้นำหรือสั่งสินค้าเข้ามาจำหน่ายในประเทศ
2. ผู้ขาย: ร้านค้าส่ง ร้านค้าปลีก ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าทั่วไป ผู้ขายต่าง ๆ รวมทั้งหาบเร่แผงลอย
3. สถานบริการ: ตลาด สถานบริการด้านการรักษาพยาบาล (ทั้งของรัฐบาลและเอกชน)
4. ผู้บริโภค: ประชาชนทุกระดับ ทุกอาชีพ
5. ผู้ควบคุม: หน่วยงานของรัฐ พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายข้าราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบ

³สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, คู่มือการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านสาธารณสุขสำหรับเจ้าหน้าที่, หน้า 7.

จากกลวิธีการดำเนินงานเพื่อคุ้มครองการบริโภคด้านสาธารณสุข
แก่ประชาชนในข้อ 3 และ 5 ของแผนงานการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข
ในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) คือ การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและการณรงค์เผยแพร่แก่ประชาชน เพื่อให้รู้จักการดูแล
ระมัดระวังสุขภาพอนามัยของตนเองและสังคมเพื่อลดความเสี่ยงจากการบริโภค
การที่จะพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและรณรงค์เผยแพร่ความรู้และข่าวสารให้แก่
ประชาชนได้นั้น สื่อมวลชนนับเป็นตัวจักรสำคัญ⁴ เป็นที่ยอมรับกันว่า อิทธิพล
ของสื่อมวลชนมีส่วนทำให้รูปแบบชีวิต และความนึกคิดของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป
อย่างมาก สื่อทุกชนิดมีส่วนในการกระตุ้น เร่งเร้าส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการ
พัฒนาในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์นับเป็นสื่อที่ทรงอิทธิพลอย่าง
มากต่อการเปลี่ยนแปลงความนึกคิดของผู้อ่าน ในฐานะที่ได้รับการยกย่องให้เป็น
"ฐานันดร 4" นอกจากจะทำหน้าที่สื่อข่าวแล้ว ยังตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อ
สังคมในฐานะผู้พิทักษ์ปกป้องดูแลผลประโยชน์ของประชาชนและของประเทศชาติ
อีกด้วย นอกจากนั้นหนังสือพิมพ์ยังเป็นสื่อมวลชนที่นักประชาสัมพันธ์ของหน่วยงาน
ต่าง ๆ และประชาชนทั่วไปนิยมใช้ เพราะมีอิทธิพลต่อประชาชนทุกชั้น และยังมี
คุณสมบัติของข่าวสารเป็นหลักฐานอ้างอิงแก้ไขได้ อ่านเมื่อไรก็ได้ และข่าวสาร
ในหนังสือพิมพ์ยังให้รายละเอียดมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ ติดตามข่าว
ได้เสมอ ราคาถูก ใช้ง่าย

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง ที่มักนำมาใช้ในกระบวนการ
พัฒนาประเทศในหลาย ๆ ประเทศ สำหรับประเทศไทยนั้น ในปัจจุบันมี

⁴ มาลี บุญศิริพันธ์, "บทบาทหนังสือพิมพ์กับผู้อ่าน," ใน รวมบทความวารสารศาสตร์เนื่องในโอกาสครบรอบ 25 ปี คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2523), หน้า 141.

หนังสือพิมพ์รายวัน ที่จำหน่ายทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ ดาวสยาม สยามรัฐ มติชน บ้านเมือง เดลินิวส์ แนวนหน้า ข่าวสด ซึ่งอาจแบ่งหนังสือพิมพ์รายวันของไทยออกได้เป็น 3 ประเภท คือหนังสือพิมพ์รายวัน ที่จำหน่ายทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ ดาวสยาม สยามรัฐ มติชน บ้านเมือง เดลินิวส์ แนวนหน้า ข่าวสด ซึ่งอาจแบ่งหนังสือพิมพ์รายวันของไทยออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทเชิงคุณภาพ⁵ (Quality Newspapers) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ที่เนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วยข่าว และบทความประเภทหนักสมอง หรือประเภทที่ผู้อ่านได้รับความพอใจช้า (Hard News หรือ Delay-Reward News) ซึ่งได้แก่ ข่าว หรือบทความที่ต้องใช้ความคิดความเข้าใจมากพอสมควร และมีผลให้ความรู้ความคิดแก่ผู้อ่านในระยะยาว เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวธุรกิจ เป็นต้น หนังสือพิมพ์ที่จัดเข้าเป็นประเภทเชิงคุณภาพ ได้แก่ สยามรัฐ มติชน

2. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทเชิงประชานิยม หรือประเภทเชิงปริมาณ⁶ (Popular Newspapers) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ที่เนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วยข่าว หรือบทความประเภทเบาสมอง หรือประเภทที่ผู้อ่านได้รับความพอใจทันที (Soft News หรือ Immediate-Reward News) ซึ่งได้แก่

⁵ สุกัญญา ตีระวนิช, สิ่งพิมพ์กับปัญหาพลังงาน (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการหนังสือพิมพ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 30.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

ข่าวที่สนองความพอใจทางอารมณ์แก่ผู้อ่านในขณะที่ได้อ่าน เช่น เกิดความ ตื่นเต้นหวาดเสียว สนุกสนาน ข่าวประเภทนี้ประกอบด้วยข่าวบันเทิง ข่าวกีฬา ข่าวสังคม ข่าวอาชญากรรม เป็นต้น หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มีผู้นิยมอ่านทุกระดับ ชั้น จำนวนจำหน่ายสูง มีนโยบายให้อ่านเพื่อพักผ่อนสมอง และก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ได้มาก หนังสือพิมพ์ที่จัดเข้าเป็นประเภทเชิงประชานิยม ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ดาวสยาม

3. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทกึ่งเชิงคุณภาพกึ่งเชิงประชานิยม⁷ เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีลักษณะ เนื้อหาผสมผสานกันระหว่างหนังสือพิมพ์ประเภทเชิงคุณภาพ และหนังสือพิมพ์ประเภทเชิงประชานิยม ได้แก่ บ้านเมือง แนวหน้า

แม้จะมีการผลิตหนังสือพิมพ์รายวันเป็นจำนวนมากมายหลายชื่อฉบับ ก็ยังมีการกล่าวกันว่า หนังสือพิมพ์เหล่านี้ ยังไม่มีบทบาทที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อสังคมเท่าที่ควร⁸ และยังไม่มีการวางแผนการใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ที่ ชัดเจน เนื้อหาที่ผลิตออกมาเป็นการสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม หรือไม่ก็เป็นไปเพื่อสนองความต้องการตามบุุคคลวิสัย (Human Interest) มากกว่าที่จะเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง ทำหน้าที่ เพื่อความอยู่รอดของตัวเองมากกว่าทำหน้าที่ต่อมวลชนหรือส่วนรวม

⁷บุญเลิศ ศุกดิลก, สิทธิการสื่อสารในประเทศไทย (สถาบัน ไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2527), หน้า 83.

⁸จรจิตลักษณ์ แสงอุไร, ระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526), หน้า 120.

การทำหนังสือพิมพ์กลายเป็นพันธชยกรรมมากกว่างานในอุดมคติ บริษัทในการจัดทำหนังสือพิมพ์มักส่งเสริมให้คนบริโภคนสินค้าเพิ่มขึ้น เป็นผู้ตามสังคมมากกว่าเป็นผู้นำสังคม เป็นโลกที่จะรักษาสภาพเดิมของสังคมยิ่งกว่าที่จะนำสังคมไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า⁹ เพื่อการพัฒนาประเทศ

ทิศทางการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย ที่เน้นการเป็นประเทศอุตสาหกรรม ได้ทำให้ดัชนีที่ใช้ในการบ่งชี้สภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันปัญหาการกระจายของรายได้ และช่องว่างระหว่างชนชั้นได้ถูกขยายให้กว้างตามไปด้วย เมื่อประกอบกับระบบการผลิตและการบริหารธุรกิจการค้าสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าและซับซ้อน ซึ่งชักนำสังคมไทยให้แปรผันไปสู่สังคมบริโภคนิยม ค่าของเงิน ค่าของคน และค่าของการมีสุขภาพดีที่แท้จริง จึงหาได้ยากยิ่งขึ้น ปรากฏการณ์ของข่าวต่าง ๆ ในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน เช่น ความพยายามของสหรัฐอเมริกาที่จะนำเข้าบุหรีซึ่งเป็นสินค้าเสื่อมณะ แอปเปิ้ลและส้มจากสหรัฐอเมริกามีสารอะลาร์ที่ก่อมะเร็ง นมผงเด็กมีปริมาณอลูมิเนียมสูงเป็นอันตรายต่อสมองและชีวิตของเด็ก อาหารฉายรังสีและยารักษาโรคที่ห้ามใช้ในประเทศผู้ผลิต เนื่องจากอัตราเสี่ยงต่อความเป็นพิษสูง แต่มีขายแพร่หลายในประเทศไทย เป็นต้น นับเป็นภาพสะท้อนถึงความเสี่ยงของผู้บริโภคในสังคมปัจจุบันได้อย่างชัดเจน ท่ามกลางสถานการณ์ดังกล่าว สื่อมวลชน (หนังสือพิมพ์) มีบทบาทอย่างไร ในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขดำเนินการอะไรบ้าง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจหาคำตอบ

การวิจัยนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงการเผยแพร่ข่าวสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสื่อมวลชน เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข โดยการ

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 121-123.

วิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันว่ามีบทบาทอย่างไร ในการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข ควบคู่กับการสำรวจหน่วยงานที่เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขต่อสื่อมวลชน

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คาดว่าจะมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขที่เข้มแข็งขึ้นในประเทศไทย อันจะนำไปสู่สังคมที่รู้จักเลือกบริโภค รู้เท่าทันต่อกลยุทธ์การส่งเสริมการขาย มีสิทธิเรียกร้องเพื่อความเป็นธรรม มีสิทธิที่จะได้รับรู้ มีสิทธิที่จะได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่สะอาด ตลอดจนมีสิทธิที่จะมีสุขภาพดีทั้งทางกายและใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาวิธีการเผยแพร่ข่าวสารต่อสื่อมวลชน ตลอดจนวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหาข่าวสารที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. วิเคราะห์ประเภทของเนื้อหา ปริมาณ และรูปแบบของข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขที่พิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย
3. เปรียบเทียบปริมาณการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขของหนังสือพิมพ์รายวันประเภทเชิงคุณภาพ หนังสือพิมพ์รายวันประเภทเชิงประจักษ์นิยม และหนังสือพิมพ์รายวันประเภทกึ่งคุณภาพและประจักษ์นิยม
4. ศึกษาบทบาทในลักษณะต่าง ๆ ของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข

ปัญหาการวิจัย

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข มีการเผยแพร่เนื้อหาประเภทใด เป็นปริมาณเท่าไร ความถี่ขนาดไหน และรูปแบบวิธีการอย่างไรต่อสื่อมวลชน

2. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการเผยแพร่ข่าวสาร เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน

3. หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขประเภทใดบ้าง เป็นปริมาณเท่าไร และมีรูปแบบอย่างไร

4. การเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขของหนังสือพิมพ์ประเภทเชิงคุณภาพ หนังสือพิมพ์ประเภทเชิงประชานิยม และหนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพและประชานิยมแตกต่างกันหรือไม่

5. หนังสือพิมพ์รายวันมีบทบาทในลักษณะใดบ้าง ในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข

สมมติฐานการวิจัย

หนังสือพิมพ์รายวันประเภทเชิงคุณภาพและหนังสือพิมพ์รายวันประเภทกึ่งคุณภาพและประชานิยมเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขมีปริมาณมากกว่าหนังสือพิมพ์รายวันประเภทเชิงประชานิยม

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้จำกัดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์รายวันที่ทำการศึกษา

หนังสือพิมพ์รายวันที่ทำการศึกษา เป็นหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่มีจำนวนจำหน่ายอยู่ในระดับสูงในกรุงเทพฯ ทั้ง 3 ประเภท รวม 6 ชื่อฉบับ คือ

- หนังสือพิมพ์รายวันประเภทเชิงคุณภาพ ได้แก่ มติชน สยามรัฐ
- หนังสือพิมพ์รายวันประเภทเชิงประชานิยม ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์

- หนังสือพิมพ์รายวันประเภทกิ่งคุณภาพและประชาชนนิยม
ได้แก่ บ้านเมือง แนวหน้า

สำหรับหนังสือพิมพ์รายวันที่มีจำหน่ายวันละหลายรอบ จะนำมา
ศึกษาเฉพาะกรอบหลังสุดเท่านั้น

2. ระยะเวลาทำการศึกษา

ศึกษาหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 6 ชื่อฉบับที่จำหน่ายในช่วงระยะเวลา
เวลา 1 ปี ระหว่าง วันที่ 1 ตุลาคม 2531 ถึง 30 กันยายน 2532

3. หน่วยงานที่ทำการศึกษา

หน่วยงานที่ทำการศึกษาเป็นหน่วยงานที่ส่งข่าวสารเกี่ยวกับการ
คุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขไปเผยแพร่ในสื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ หน่วยงานที่
เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขทั้งภาครัฐ และ เอกชน เฉพาะ
ในส่วนกลาง มิได้รวมหน่วยงานส่วนภูมิภาค

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ กระทำเฉพาะการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสาร
เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยใน
กรุงเทพฯ ซึ่งยังมีหนังสือพิมพ์รายวันท้องถิ่นและสื่อมวลชนอื่น ๆ อีกที่ยังไม่ได้
ศึกษา รวมทั้งการศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข่าวสารการ
คุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขต่อสื่อมวลชนเฉพาะหน่วยงานภาครัฐและ เอกชน
ในส่วนกลางเท่านั้น มิได้รวมถึงหน่วยงานส่วนภูมิภาค ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้
จึง ไม่สามารถเป็นคำตอบทั้งหมดของการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้
บริโภคด้านสาธารณสุขในหนังสือพิมพ์รายวันท้องถิ่น สื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่วนภูมิภาค

2. เนื่องจากปัญหาด้านทุนทรัพย์ เวลา กำลังคน และระยะทางการวิจัยครั้งนี้ จึงศึกษาเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันในส่วนกลาง คือหนังสือพิมพ์ที่ผลิตในกรุงเทพฯ. ไม่ได้ศึกษาหนังสือพิมพ์รายวันท้องถิ่น และศึกษาเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่วนกลาง ไม่ได้ศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่วนภูมิภาค

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหา

หมายถึง เทคนิคการวิจัยแยกแยะแจกแจงประเภทเนื้อหา ปริมาณ และลักษณะการนำเสนอเนื้อหาในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน ทั้งที่เป็นข่าว บทความ และภาพ โดยไม่รวมเนื้อหาที่เป็นโฆษณา นวนิยาย ชื่อเจ้าของ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา และบรรณาธิการ ที่ปรากฏเป็นจำนวนที่วัดได้ เป็นวิธีที่มีแบบแผน กฎเกณฑ์ขั้นตอนที่แน่นอน ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถนำมาเปรียบเทียบระหว่างกันได้

หนังสือพิมพ์รายวัน

หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ไม่เย็บปก มีชื่อจำหน่ายที่มีลักษณะเป็นกระดาษใหญ่ มีจำนวนหลายแผ่นพับได้ ออกจากหน้าเป็นรายวัน ติดต่อกันไปและลงพิมพ์ข่าวเป็นสำคัญ ในที่นี้หมายถึง หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่พิมพ์ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ มติชน สยามรัฐ บ้านเมือง แนวหน้า ไทยรัฐ และเดลินิวส์

หนังสือพิมพ์รายวันประเภทเชิงคุณภาพ

หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่สนองตอบความพอใจด้านความรู้ ความคิดของผู้อ่านในระยะยาว (Delay-Rewards) หรือที่ เรียกว่า

หนังสือพิมพ์รายวันประเภท
เชิงประชานิยม

ข่าวหนัก (Hard News) เช่น ข่าว
การเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวธุรกิจ
การจัดหน้าเรียบ ๆ มีภาพประกอบไม่
มาก ไม่มีสีสรร ได้แก่ มติชน สยามรัฐ

หนังสือพิมพ์รายวันประเภทกึ่ง
คุณภาพและประชานิยม

หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่
สนองตอบความพอใจด้านอารมณ์ของผู้
อ่านได้ทันที (Immediate-Rewards)
หรือที่เรียกว่า ข่าวเบา (Soft News)
เช่น ข่าวตื่นเต้นเร้าอารมณ์
ข่าวอาชญากรรม ข่าวกีฬา ข่าวสังคม
ข่าวเกี่ยวกับความสนใจของมนุษย์
(Human Interest) ได้แก่ ไทยรัฐ
เคลิวิวิ

ประเภทเนื้อหาของการคุ้มครอง
ผู้บริโภคด้านสาธารณสุข

หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาผสมผสาน
กันระหว่างหนังสือพิมพ์รายวันประเภท
เชิงคุณภาพ และหนังสือพิมพ์รายวัน
ประเภทเชิงประชานิยม คือ มีเนื้อหา
สนองตอบความพอใจด้านความรู้ ความ
คิด และสนองตอบความพอใจด้านอารมณ์
ของผู้อ่านในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่
บ้านเมือง แนวหน้า

หมายถึง ประเภทของเนื้อหาการ
คุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขที่แบ่ง
ออกตามกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภค
ด้านสาธารณสุข ซึ่งมี 7 ฉบับ จึงแบ่ง
ประเภทของเนื้อหาออกเป็น 7 ประเภท
คือ

1. อาหาร ได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวกับการควบคุมการผลิต การนำเข้า และการจำหน่าย ตลอดจนการสุขาภิบาลอาหาร เช่น พิษภัยจากอาหาร ซึ่งอาจเกิดจากอาหารเป็นพิษ หรืออันตรายจากสารพิษและสารเคมีที่ใช้ในอาหาร นอกจากนี้ก็มีฉลากอาหาร ภาชนะบรรจุอาหารและการโฆษณาอาหาร เป็นต้น
2. ยา ได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวกับ การควบคุมการผลิต การนำเข้า การจำหน่าย และการใช้ยา ทั้งยาแผนปัจจุบันและยาแผนโบราณ ตลอดจนเกี่ยวกับฉลากยา ภาชนะบรรจุยา ยาบปลอม ยาที่ไม่ได้มาตรฐาน ยาเสื่อมคุณภาพและการโฆษณายา เป็นต้น
3. ยาเสพติด, บุหรี่และแอลกอฮอล์ ได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ เช่น ผิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน กัญชา กระท่อม และตัวหาระเหย (สารระเหย) ได้แก่ น้ำมันเบนซิน น้ำมันชักแห้ง น้ำมันสนสี ไร่ระเหย ของกาว เป็นต้น รวมทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับบุหรี่ และเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์
4. วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวกับ เหล้าแห้ง ซึ่งเป็นอนุพันธ์หนึ่งของยากดประสาท บาร์บิตูเรตส์ มีชื่ออื่น ๆ ว่า เซโคนาล ปีศาจแดง แอมเฟตามีน

หรือยาม้า ยาขยัน และแอล เอส ดี เป็นต้น

5. เครื่องสำอาง ได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสม ในการผลิตเครื่องสำอาง สีที่ใช้ผสมในเครื่องสำอาง การแสดงฉลากและค่าเตือน การแพ้เครื่องสำอาง เป็นต้น เครื่องสำอางที่ผู้บริโภคใช้เป็นประจำ ได้แก่ ยาสีฟัน แชมพู ผลิตภัณฑ์ที่ใช้สำหรับย้อมผม ผลิตภัณฑ์สำหรับสี-ผ้า ผ้ายีน กระดาษ ยีนและผ้าอนามัย เป็นต้น
6. วัตถุมีพิษ ได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเคมีวัตถุ ที่จัดเป็นวัตถุมีพิษ ซึ่งใช้ในการกำจัดแมลง (วัตถุมีพิษที่ใช้กำจัดยุง แมลงวัน แมลงสาบ แมลงบิน และแมลงคลานต่าง ๆ) กำจัดหนู กำจัดเห็บ หมัดในสัตว์ กำจัดลูกน้ำ กัดกร่อนเนื้อเยื่อ (ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เคมีที่ใช้ทำความสะอาดพื้น ผาผนัง และ เครื่องสุขภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์เคมีที่ใช้แก้ไขการอุดตันของท่อหรือทางระบายบฏีกูล) ดับกลิ่น (ได้แก่ ก้อนดับกลิ่นที่ใช้ในห้องน้ำ ห้องส้วม ลูกเหม็น) ยาไล่ยุง (ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทาผิวหนังเพื่อไล่ยุง) สีย้อม และ เมทธานอล เป็นต้น อันตรายจากการใช้ ผลิตภัณฑ์บางชนิด เช่น ของเล่นสำหรับเด็ก น้ำยาลบคำผิด ฯลฯ

7. เครื่องมือแพทย์ ได้แก่ เนื้อหาที่ เกี่ยวกับการควบคุมการผลิต การนำเข้า การจำหน่าย การใช้และการ โฆษณาผลิตภัณฑ์ อุปกรณ์ และวัสดุทางการแพทย์ทุกประเภท ทุกชนิด เช่น เครื่องฉายเอ็กซเรย์ โหมมเย็บแผล เครื่องกรอฟัน กุญแจงอนามัย หลอดไฟคอมผ่าตัด ฯลฯ

เนื้อที่

หมายถึง ขนาดเนื้อที่ในหนังสือพิมพ์ รายวันที่มีการตีพิมพ์เนื้อหาต่าง ๆ วัค เป็นตารางนิ้ว

รูปแบบการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ รายวัน

หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาในหนังสือพิมพ์รายวันในรูปของข่าว คอลัมน์ประจำ คอลัมน์สังคม-บุคคล บทความ สารคดี ภาพ บทบรรณาธิการ และอื่น ๆ

รูปแบบการนำเสนอของหน่วยงาน

หมายถึง การที่หน่วยงานส่งข่าวสารใน รูปแบบของข่าว บทความ สารคดี ภาพ หรือเอกสารข้อมูล เช่น รายงานประจำ ปี วารสารภายนอก และภายใน จุลสาร จัดหมายข่าว แผ่นพับ โบสเตอร์ ฯลฯ เพื่อเผยแพร่ไปยังสื่อมวลชนต่าง ๆ

ลักษณะบทบาทของหนังสือพิมพ์รายวัน ในการนำเสนอข่าวสาร

หมายถึง บทบาทในการเสนอเนื้อหา เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้าน สาธารณสุขของหนังสือพิมพ์รายวัน ใน ลักษณะต่าง ๆ แบ่งเป็น 5 ลักษณะ คือ

1. เป็นแหล่งแจ้งข่าว หมายถึง การเสนอเนื้อหา โดยการแจ้งข่าวทั่ว ๆ ไปที่จำเป็นแก่การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข โดยไม่แสดงความคิดเห็นของผู้เสนอข่าว
2. เป็นผู้ให้ความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ หมายถึง การเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข เป็นบทความ สารคดี บทวิเคราะห์ หรือ บทสัมภาษณ์ที่มีการเสนอความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ชี้ให้เห็นเหตุและผล หรือเสนอแนวทางต่าง ๆ
3. เป็นผู้ให้ความคิดเห็นเชิงสนับสนุนยกย่อง หมายถึง การเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข เป็นบทความ สารคดี บทวิเคราะห์ หรือ บทสัมภาษณ์ที่มีการเสนอความคิดเห็น เป็นการสนับสนุนยกย่องผลงาน-กิจกรรมของหน่วยงานหรือบุคคลที่มีส่วนช่วยก่อให้เกิดการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข
4. เป็นช่องทางการสื่อสารกลับ หมายถึง การเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อเขียนจากบุคคลภายนอก เช่น คอลัมน์จากจดหมายจากผู้อ่าน คอลัมน์ตอบปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น
5. เป็นผู้นำเสนอทักษะและวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ หมายถึง การเสนอเนื้อหาที่จะสร้างเสริมประสบการณ์ หรือให้

ความรู้ใหม่เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค
ด้านสาธารณสุข เช่น แนะนำวิธีการ
ลดปริมาณยาฆ่าแมลงในพืชผัก ผลไม้
แนะนำวิธีการใช้สิทธิของผู้บริโภค
ที่จะเรียกร้องให้ผู้ขายชดเชยค่า
เสียหายตามกฎหมาย หากสินค้าหรือ
บริการที่ซื้อไปเป็นเหตุให้ผู้บริโภค
เกิดอันตราย เป็นต้น

ตาแหน่งหน้า

หมายถึง มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการ
การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข
ไว้ในหน้าใดของหนังสือพิมพ์รายวัน ได้
แก่ หน้าแรก คอลัมน์เฉพาะ และหน้า
อื่น ๆ

แหล่งข่าว

หมายถึง ผู้ที่ให้ข้อมูลที่มีการระบุไว้ใน
ข่าว หรือบทความเกี่ยวกับการคุ้มครอง
ผู้บริโภคด้านสาธารณสุข แหล่งข่าวนี้
แบ่งออกเป็น 3 แหล่ง คือ

1. หน่วยงานราชการ ได้แก่ บุคคล
ที่ให้ข่าวในนามของหน่วยงาน
ราชการ
2. หน่วยงานเอกชน ได้แก่ บุคคลทั่วไป
ทั้งที่เป็นบุคคลเดี่ยว กลุ่มบุคคล
ชมรม สมาคม มูลนิธิ หรือองค์กร
เอกชนต่าง ๆ ที่ไม่ใช่หน่วยงานของ
ราชการ
3. แหล่งอื่น ๆ เช่น สำนักข่าวต่าง
ประเทศ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร
จากต่างประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการแก้ไขปรับปรุงการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข ต่อสื่อมวลชน และการวางแผนการสื่อสาร ตลอดจนการรณรงค์คุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข
2. หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยสามารถใช้ข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางปรับปรุง และ เพิ่มบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขให้มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น
3. ใช้เป็นข้อมูลเพื่อการอ้างอิงในการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป